

*hogy sajnálatos módon kevés saját művet hagyott ránk, de neki a zeneszerzőség első-sorban szemléletmódot jelentett, magatartást, mely karakterét erősen meghatározó vonzás-vonzódás volt mindvégig. Mindig is nagy figyelmet szentelt kollégái, zeneszerző barátai munkájának, szerzeményeinek. Sokuk közül igen közel állt hozzá a most következő előadónk: Jeney Zoltán professzor emeritus.*

## **Jeney Zoltán: Dobszay László és a zeneszerzés**

A kérdés, hogy itt szóljak néhány szót, eredetileg nem erre vonatkozott, hanem személyes élményeimről, úgyhogy nagyon meglepődtem azon, mikor megkaptam a műsort és az volt ott, hogy „zeneszerzés”, és erről én fogok beszélni. De nem kerülöm majd meg, de mindenekelőtt azzal kezdem, hogy hogy ismertem meg Dobszay Lászlót. Mondanom sem kell, az is korjelző, hogy ameddig 61-ben nem kerültem a Zeneakadémiára, a nevére sem hallottam. Pedig akkor már pesti szakmai körökben lehetett róla tudni. Először Pap Lajos zeneszerző kollégám beszélt róla nagy elragadtatással. Akkor Dobszay tanár úr a 6. kerületi zeneiskolában tanított, és legendás híre volt, részint tőle is, de az egész zeneiskolának. Pap Lajos is ott tanított.

Személyesen 65-ben találkoztam vele először, második kollégista koromban. Sáry Lászlóval, akivel végig egy szobában laktam öt éven keresztül, Jancsovics Antallal laktunk együtt. Mikor kikerült, akkor odakerült a Simon Albert mellé titkárnak, illetve másodkarmesternek a KISZ Központi Művészegyüttesnek akkor már létező —akkor még— szimfonikus zenekarához, és mi mentünk széket tologatni. Az első nagy élményem az volt, hogy az Örömdát próbálják és mi rendezzük be a termet. És egy ilyen alkalommal már némi három lépés távolságról ismerve Simon Albertet egyszer csak ott összefutottunk: Simon Albert, Dobszay László, Máriási István. És Simon Albert bemutatót. Azt a pillantást soha nem felejttem el. Az a pillantás körülbelül az volt, mint a Schubert híres története, hogy „Na, mit tud ez?” Tehát körülbelül egy ilyen tekintet, úgyhogy nem volt bennem nagy inspiráció, hogy ezt a magam részéről közeledési gesztusnak tekintsem.

Utána elkerültem Rómába, hazajöttem, és akkor nyilván ismét Simon Albert..., mert akkor már az Új Zenei Stúdióban közelebbi kapcsolat volt vele. 72 elején Dobszay László megkeresett, hogy a Semmelweis utcai épületben kellene szolfézst tanítani, illetve elméletet, és nagyon szerencsétlen találkozás volt, tudom, a Duna-parton sétáltunk s én mindennapos injekciókra jártam be a MÁV Kórházba, az *Alef* című darabomon dolgoztam, és hajnal háromkor feküdtem le, és aznap lettem kész, amikor az első próba volt. És akkor természetesen annyit mondtam, hogy nagyon sajnálom, de ez lehetetlen nekem. Még azt a gesztust is megtettem, amit én nagy gesztusnak éreztem, valószínűleg Dobszay kevésbé, hogy bementem és meghallgattam egy órát, hogy mit kell csinálni. És azóta is, egyébként mai napig nem múlt el..., ha olyan feladattal találkozom, ami egyébként érdekel, de látom, hogy valaki kiválóan csinálja, akkor

## VONÓSNÉGYES – STRING QUARTET

## I

DOBSZAY László  
(1935–2011)

**Andantino, ma con moto**

Violino I

Violino II

Viola

Violoncello

*mp*

*p*

*sim.*

*p*

*sim.*

*pizz.*

*mp*

8

15

*mf*

*mp*

*mf*

*mf*

*arco*

*mf*

*in rilievo* .....

rácsodálkozom és: mit tudok én ebbe tenni? Hát én erre nem vagyok én fölkészülve. Teljesen lehetetlen. És ugyanabban az évben hívtak a „konziba” zeneszerzést tanítani. Azt már tudatosan utasítottam el azzal, hogy amíg én nem tudom, hogy milyen zenét írok, addig miért tanítsak zeneszerzést? De az legalább ez volt, de a Dobszay esetében tulajdonképpen tényleg kifogás volt, amitől meg is ijedtem, amit valójában tényleg nem tudtam elvállalni abban a pillanatban. És akkor azt éreztem, hogy megint kettőnk akaratán kívül egy elég fagyos helyzet áll elő. Egész addig, míg 73-ban Simon Albert megint nem próbálkozott valamivel, és a kupolateremben összehívott egy kamaracsoportot, ahol új műveket óhajtott prezentálni, és Dobszayt is meghívta. Nem hiszem, hogy tetszésére vált, ami ott elhangzott, mert legalábbis rám nézett, és egy elhatárolódó gesztussal elment.

A következő esemény a Schola 75-ben, amikor is megkeresett néhányunkat, Kurtágot, Dubrovay Lászlót, Vidovszkyt és engem, Sáry Lászlót is, aki aztán valamiért kimaradt. Aztán jött tíz év, amikor ez a kapcsolat tényleg egyre közelebbé vált. Nem szeretnék erről hosszasan beszélni az idő rövideje miatt, meg rengeteget volt erről szó a *Halotti szertartás* kacsán, lehet erről olvasni, tehát csak annyit tennék hozzá, hogy a X. Leó pápáról van az a mondat, nem mondas, hanem az a tett, hogy az a mecénatúra csúcsa, hogy kémekeket küld, hogy ki a legjobb festő?! Most esetünkben ez nem erről szólt. Az a szelíd ösztönzés, amit ő gyakorolt azzal, hogy ez a kezdetben egy tételnél többre nem hivatott darab egy oratórium legyen, anélkül ez soha nem születik meg.

Tehát itt sok mindenről volt szó, különböző területekről, de ez is hozzátartozott, hogy ő valamilyen módon nagyon tudta inspirálni az embereket arra, amit ő elképzelt. Jó, lehet, el tudom képzelni, hogy valakiben ez azt sugallja, hogy mit akarja nekem megmondani, hogy mit csináljak. Esetleg, mint főnök. De nekem nem volt főnököm, és ahogy terelt arra, meg kezembe adott teljesen önzetlenül, meg elébement... Vagy amikor én kértem valamit, akkor azonnal segített, minden más foglalkozását is felfüggesztve, az tényleg hihetetlen.

Na, most a második kérdés. Egy héttel ezelőtt az interneten Gémesi Géza barátunk egy hete már fölkért engem arra, hogy erről beszéljek a Nyitott Műhelyben, de nem volt módom akkor elmenni. Tehát gondolkoztam, hogy mi lehet az oka, hogy miközben tényleg ez a vonósnegyes nagyszerű darab, egy olyan pályát sejtet, amiből valaki tényleg lehet egy, hogy is mondjam? ... Nekünk a hatvanas évek elején a zeneszerzés tanszakon úgynevezett saját stílusú darabokat kellett írni, ami megfelel annak a kritériumnak, hogy a tanárok kívülről tudják, hogy a következő ütemben mi következik. Magyarul legjobb esetben az ember Bartók-stílusú darabokat írt. Ebben Dobszay darabja toronymagasan fölülmúlja azt, amit mi annak idején produkáltunk. Tehát biztos, hogy egy pályának olyan kiinduló pontja lehetett, hogyha ő ebben elindul, nem lehet megmondani természetesen, hogy hova jut, de hogy nem arról szól a dolog, hogy ő nem volt erre alkalmas. Én azt gondolom, hogy ez borzasztó kényes

dolog. Dobszay is idézi egy helyen Kodályt, hogy a tudós annál különb, minél több van benne a művészből, és viszont. Ez biztos, hogy így van. És akkor azt mondom, hogy lehet, hogy még Kodálynak sem tett jót annyira, hogy annyira tudós volt, mint zeneszerzőnek. Mert Bartók tudósi munkája —Bartók is tudós volt—, de az teljesen leválik. Tehát a népzenevel való foglalkozás neki szerintem létszükséglet volt mint zeneszerzőnek. És az egészen más dolog, de ahogy én Dobszayt megismertem, őt oly mértékben érdekelte minden, s oly mértékben utána akart járni mindennek..., egy zeneszerző sohasem jár utána mindennek. Tehát a zeneszerző utánajár és nagyon alaposan annak, ami nagyon érdekli. De az enciklopédikus műveltséget ne kérjük számon a zeneszerzőtől, mert a következő hangig, amit le akar írni, ez kimegy az agyából. Főlősleges, sőt! Most hogy ne saját példát mondjak, Eötvös Péter azt mondja, hogy ha jön a következő koncert, én nem tudom, mit dirigáltam, nem is emlékszem rá. Hát hogy tudnék komponálni, hogyha a fejemben őrizném mindazt, amit csinállok mint előadó. Persze, hogyha kinyitom a kottát megint, akkor ott vagyok. Mert jól olvasok kottát, kész. De ennek a kettőnek az összeegyeztetése... Azt tapasztaltam, hogy mindenben, amit csinál, igyekszik a legmélyebbre menni. A tudósnak ez kötelessége is természetesen. És mindaz, ami elhangzott róla, az biztos, hogy alátámasztja azt, hogy „igen, előremenni, de megőrizni” A zeneszerző jobb, ha előre megy. Aztán, hogy mit őriz meg, az megint annak a vegyületnek, amit ő csinál... Most ebbe nem akarok nagyon belemenni, de talán még egy gondolat.

Még egy nagyon fontos gondolat. Wilhelm Andrásnak van egy nagyon fontos tanulmánya Bartók elméleti felkészültségéről. A felkészültséget most idézőjelbe téve, természetesen. Az Edwin von der Nüll-lel kapcsolatos levelezés és Nüllnek a könyve. Zeneszerző, aki természetesen tudatos is. Amikor már tudja, hogy mit csinál. De addig elképesztő szerepe van az intuíciónak (és Kodály erre is céloz) Az intuíció mikor tudatossá válik, azelőtt nem lehet teóriákat lefektetni. Dobszay annyira tisztelte a múltat, az egész hagyományt, hogy az biztos, hogy teher a zeneszerző számára, de nem tudom, hogy ő miért nem lett zeneszerző, én most csak néhány gondolatot mondok a saját praxisomból.

Soós Andrással beszélgettünk erről, és mondja, hogy egyszer megkérdezték erről és olyasmit válaszolt, hogy fölmérte a helyzetét, hogy őbelőle nem lehet Bartók nagyságú ember zeneszerzőként. Ez lehet, de szerintem ez is intuíció. Tehát az a vegyület, ami abból adódik, hogy őt minden ennyire érdekelte, mint ahogy érdekelte, és ennyire szétágazóan, az ellene szól egy zeneszerzői pályának. A biliárdozás Mozartnál nem ..., de ez egy kicsit ellene szól.

*Ha a zeneoktatás különböző területeit kellene felsorolnunk, akkor kihagyhatatlan, hogy a Tanár úr magyar zenetörténet-óráiról szóljunk. Szerencsés, aki ezeken az órákon részt vehetett, de aki nem, az is fogalmat alkothat ezek stílusáról a Magyar Zenetörténet című könyve révén. A magyar zenetörténetben —a gregorián zenén kívül— végzett kutatásainak egyik érdekes fejezete Istvánffy Benedek személyéhez kapcsolódik. Következik Farkas Zoltán zenetörténész, a Bartók rádió intendánsa.*